

מאוקטובר 1919 ועד למרס 1921 נשענה למעשה נשיאות ארצות-הברית על מועצה של שלושה, שבחרה את עצמה: אשתו של וילסון, מוכירו ג'וזף טומולטי, ורופאו הד"ר גרייסון.

המנגנון הממשלתי נעצר למעשה. מיס-מכים לא נחתמו. שגרירים לא יכלו לפי גוש בנשיא. לא ניתן היה למנות או לפטר פקידים-ממשלה. כתוצאה מכידודו של וילסון בידי מקורביו; מוגבלותו בשל עקבנות הגוברת והולכת; ההתערערות הי-נפשית שלו והכישלונות בכושרה-שיפוט שלו, נהרסו כל הסיכויים להשגת אף חלק מהמטרות. שלמען הגשמתן הרס וילסון את בריאותו.

במשך קרוב לשנתיים, בתקופה שהיתה גורלית לעולם כולו, היתה המעצמה הגדולה ביותר בעולם למעשה בלי נשיא וממ שלה. הסינאט לא אישר את הצטרפות ארצות-הברית לחבר-הלאומים, שהומצא על-ידי וילסון. המוסד הבינלאומי החדש נולד, בשל כך, חיצר ופיסח, והדבר גרם במישרין את המצב שהוליד את עליית היטלר לשלטון ולמילחמת-העולם השניה על כל מוראותיה — כולל השמדת שישה מיליון יהודים.

החולה אינו מודע

מרות כל ההוכחות הרפואיות ותו-רת-הסיכויים התעקש וילסון לזכות במינוי מפיילגתו הדמוקרטית לתפקיד הי-מועמד לנשיאות. לתקופת כהונה-שלישית.

מחקר, שנעשה לאחרונה בידי הד"ר אדווין ויינשטיין, מעלה את האפשרות שאחת ההשפעות של שיטפיה-הדם המוחיים של וילסון גרמה לכך שהוא היה בלתי-מודע לרצינות של מיגבלותיו. נזק מוחי הנגרם בעיקבות שטף-דם או חבלה מסוג אחר עלול לגרום ל"אנוסוגנוסיה", שהוא מונח רפואי המתאר אי-מודעות של החו-לה למחלתו. החולה נראה כמי שאינו מבחין או אינו מודע או מסרב להשלים עם שיתוק, עיוורון או אובדן כושר-הדיבור שלו. הוא מנסה להוכיח שהוא בריא בכל האמצעים שבידו.

ההתכחשות ליסמפטומים של נכות היא מעין מנגנון של הגנה-עצמית. החולה נר-טה לייחס תופעות אלה לסיבות חסרות-ערך או מצבים דמיוניים.

אומר על-כך יו לאטאנג: "ההיסטוריה מלמדת אותנו שקשה להזין מדינאי מ-מישרתו כשיש לו מידע מסויים על אי-יכולתו לתפקד; כאשר טבעה של אי-יכולת זו גורם לאי-הבחנה בה, הפכת המשימה של ניהול והנהגה לבלתי-אפשר-רית."

וילסון לא הבחין במוגבלותו. אבל הי-מיפלגה הדמוקרטית היתה ערה לכך. היא הציבה במקומו, כמועמד לנשיאות, את מושל אהיו, ג'יימס קוקס.

שום דבר לא יכול היה למנוע את הניצחון הסוחף של הרפובליקאים ב-1920. גם לא וילסון עצמו. ובוודאי שלא פרנקלין רוזבלט הצעיר, שהיה מועמד לסגן-הנשיא. אולם למרות כל ההוכחות המוקדמות פער מה עדיין בוויילסון אמונה נוגעת-ללב שהי-עם האמריקאי תומך במטרותיו. התמיכה המאסיבית שבה זכה המועמד הרפובלי-קאי בבחירות, וורן הארדינג, הנחיתה עליו מהלומה מרה נוספת. נותרו לוויילסון עוד שלוש שנים של תיסכול והיעדר יכולת. הוא מת ב-3 בפברואר 1924, והצליח להאריך חיים יותר מאשר יורשו בנשיא-אות, וורן הארדינג.

הנרי קאבוט לודג', האיש שניתק את כל חלומותיו בדבר "שלוש צודק ובר-קיימא", במזנוע את אישור חווייורסאי על-ידי הסינאט. האריך חיים אחרי וילסון רק שמונה חודשים נוספים.

במבט לאחור קשה היום להימנע מן המחשבה שאסונות נוראים היו נחסכים לאנושות, אילו היה באותן שנים גורליות מכהו כנשיא ארצות-הברית אדם בריא. בעל יכולת תפקוד וכושר מנהיגות פעיל. שהיה מצליח לכפות את רצונו על הסינאט ולהפוך את ארצות-הברית בדרך זו לשר-

מנהלת דהיפוזיפ (באמצע) בפרמויירה של "טוראנדוט" (1969) "היה לה אופי של ברזל..."

במדינה

אמנות

זסך אחרון

"רבים שהיו זהם היזוקידעות עימה עושים היום את השבון הנפשו..."

העיתונים התייחסו למותה בידיעות קטנות בעמודים הראשיים. הדמות שעמדה במרכז סערות ציבוריות כה רבות, ובמשך 25 שנים היתה המלכה היחידה של האופרה הישראלית, זכתה בפירסום מועט עם מותה.

כבר בגיל 19 שרה את התפקיד הראשי בטראוויאטה, ויולטה, לפני הנשיא פראנקלין רוזוולט, ואחר-כך הופיעה בארצות-הברית, אמריקה הדרומית, ובמרבית בתי-האופרה של צרפת, כולל הנראנג אופרה בפאריס.

אדיס לא היתה מן המצניעות-לכת. בי-ראיון להעולם הזה (832) ב-1953 אמרה: "סבורתני שהייתי זמרת-האופרה הצעירה ביותר ששרה ותפקיד מרכזי כשל ויולטה בהצלחה כה גדולה. אחד האימפרסוריו הגדולים שמע את זימרת, ומיד לקח אותי." ב-1946 החליטה לעלות לישראל, ומני-היגי הישוב אירגנו עבורה הופעות ברחבי הארץ.

תשבור את הראש. לארץ הגיעה עם בעלה הראשון, מאכס רבינוביץ, שהיה בעל האופרה של בוסטון. כבר אז עוררה בעלה ציבורית, כאשר התאהבה בבעלה השני והאחרון, שימחה אבן-זוהר, שהיה אז מזכיר הוועד הפועל של ההסתדרות ופעיל בתחום האופרה. היא נפרדה מבעלה הראשון, ו-שימחה עזב את אשתו ושלשתי ילדיו. הם התחתנו ב-1947, והחליטו לייסד את האר-פרה הישראלית. עד אז נעשו כמה ניס-יונות בשטח זה, וכולם נכשלו.

הפעילות הסדירה של האופרה התחילה בבניין הבימה. אדיס חתמה על התיאטרון על חוזה ל-13 הצגות ושילמה למפרע, לתיאטרון עבור חמש הצגות, ואחר-כך 66.80 ל"עבור כל הצגה, סכום-ענק בימים ההם. כששאלו את ארי ורשבסקי ממנהלי הבימה, איך יכולה אדיס להמשיך לשלם כה הרבה, אמר: "תנו לה, ממילא תשבור את הראש אחרי כמה הצגות."

אך אדיס הפתיעה את כל אלה שחזו את כישלונה. את כל הכסף שהרוויחה ב-מכסיקו השקיעה באופרה, והצליחה — אולם לא לזמן רב. אנשי הבימה, שהיו זקוקים לאולם, תפסו את אדיס בחדר יחד עם 300 הלירות שכבר קיבלו, סילקו את האופרה מאולם.

אחרי תקופת מילחמות וריגעה, ובהת-ערבותו של השר לוי אשכול, עברה האר-פרה לבסוף למישכן הראשון של הכנסת, ברחוב אלנבי 1 (שם שכן בעבר קולנוע קסם), ושם נשאר עד היום. **איזמים וביקורת.** ב-1956 חדלה אדיס להופיע כזמרת. תפקידה האחרון כזמרת, היה הסונג אוף נייט של גריג. לאחר-מכן בא המשבר, והיא עברה לניהול האופרה-

ציבור, אך עמדה בפני קשיים עצומים. במשך 25 שנות קיומה של האופרה היתה אדיס נתונה לביקורות קשות. פעמים רבות איימו לסגור את האופרה, ותמיד נמצא איש-ציבור שהציל את המצב ברגע האחרון. אמרו עליה שהייתה הבמאית היחידה, ולא הירשחה לאחרים לביים. אולם יש אימרים כי היה זה בגלל הבעיות התקציביות הגדו-לות שעמדו לפניה, שכן במאי-חוף דורש צוות משלו, אולם עם תנאים טובים יותר מן האולם שעמד לחסות האופרה. טען המבקר מיכאל אהד ב-1972: "היבל הי-אופראי הוא פרטי ולא מוסדי, כי במשך 25 שנות האופרה לא השתנו שם שני דברים — כיעור התפאורה ושם הבמאית." לעומתו טענו חסידיה של אדיס, כי תקי-ציבי האופרה בעולם כולו הם עצומים, ואדם שלא ניסה כוחו בניהול מנגנון כזה אינו מכיר את הבעיות הכרוכות בתשלוי-מים לצוות ועוד.

התקציב השנתי שקיבלה האופרה היה שמונה מיליון לירות, אך זה לא הספיק. **מלכה יחידה?** טענו כי אדיס החזיקה במכוניות מפוארות ושהייתה לה וילה פרי-טית, אולם חדרה בבית-האופרה אינו משקף דמות שרדפה ממון ויוקרה. החדר בטן מרהט בפשטות, ובו כמה תמונות-שמן. אף לא תמונה אחת של אדיס עצמה או איתות אחרים המורים על פולחן-עצמי. **"זאת האופרה שלנו."** עם מותה התי-עוררו הכל לשבח אותה ואילו שמעה את השבחים שהעתירו עליה ביום הלווייתה, היתה בוודאי מתקשה להאמין למישמע אוניה:

● **יחזקאל גורדמן (70).** צייר-התפ-אורות של האופרה, שעבד עם אדיס מיום ייסודה של האופרה: "כשהגיעה לארץ שאלתי אותה: למה באת? והיא ענתה: באמריקה היו לי בית גדול והצלחה עצוי-מה. פה בישראל, אני רוצה שיהיה לי בית קטן ולתרום את עצמי."

● **המנצח אלכסנדר טארסקי:** "היה לה אופי של ברזל, והיא היתה אחוזה בשיגעון האופרה."

● **יוסף פוקס,** בסביביתו, אחד הי-זמרים הוותיקים: "היא אמרה תמיד: זאת לא האופרה שלי, זאת האופרה שלנו."

● **דן אהרונוביץ,** המבקר המסיקלי של העיתונים הצרפתים: "ברור שהיו רבים שקיטרגו, וזאת משום שהדיקטטורה שלה שילחה הרבה שחקנים טובים, היו רבים שלא יכלו להסתדר איתה, ורבים שי-רצו לתפוס את מקומה."

● **יריב האזרח,** מבקר: "היא היתה במאית טובה. זה נכון שהאופרה לא היתה מבריקה. אין תקציב, אין אפשרויות, אבל רבים מהמבקרים הפרונו בהשמצותיהם." **"האחת והיחידה."** בראשית מסע הלווייתה של אדיס, בבניין האופרה, נכחו 2,000 איש.

אחד מזמרי האופרה, הבאריטון גיורא שרון, אמר קדיש. אמר שלמה "צ'צ'י" שהיו להט, ראשי-העירייה: "רבים מאיתנו, שהיו להם חילוקידעות עימה, עושים היום את השבון-הנפש ויודעים כי היא היתה אחת ויחידה. ואם תמשיך האופרה להתקיים, זה יהיה רק בזכותה."

בבית-העלמין בקיימת-שאל נכחו כ-200 איש. היתה זו הצגה האחרונה של אדיס. בתוכנית השידור...

זכויות כלי בית כלי עין מפות שטיחי קש מוצרי קש קרמיקה אופנה ואביזרי אופנה מוצרי נוי צעצועים דיזנגוף 224 ת"א 231013.70